

УДК 372.878

**RHYTHM AS THE MAIN COMPONENT OF MUSIC-RHYTHMIC
EDUCATION OF THE JUNIOR SCHOOLCHILD
РИТМ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА МУЗИЧНО-РИТМІЧНОГО ВИХОВАННЯ
МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА**

Dudik R.V. / Дудик Р.В.

кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри методики музичного виховання та диригування
Навчально-науковий інститут мистецтв
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника

***Анотація.** У тезах розглядається питання музично-ритмічного виховання дітей. Наголошено, що використання ритмічних вправ на уроках музичного мистецтва значно стимулює творчу активність молодших школярів. Підкреслено, що правильна організація ігрової діяльності сприяє розвитку музично-ритмічних навичок учнів та збагаченню їх музично-образних уявлень.*

***Ключові слова.** музично-ритмічні навички, музично-ритмічна діяльність, імпровізація музично-ритмічних рухів.*

Музично-ритмічне виховання – одне з основних завдань початкового музичного розвитку дітей. Музичний ритм виник з трудової діяльності людини. Згодом, свого розвитку він набув у синкретичному мистецтві (танець, пантоміма) і структурній побудові словесної граматики (динаміка мови). Початковий етап формування музичного мистецтва ґрунтувався на триєдності: рух, слово, музика.

Музично-ритмічна діяльність впливає на формування різноманітних психічних функцій, збагачує сприйняття дитини, сприяє розвитку її музикальності тощо. Завдяки ритмічним вправам та іграм діти отримують задоволення, радість, це їх спонукає та стимулює до творчої активності. Отже, значення ритмічної діяльності виходить не тільки за межі музично-естетичного виховання, а й загального всебічного розвитку загалом. Правильна організація рухової активності дітей, виховання певних ритмічних навичок, усвідомлення учнями естетичної виразності ритму як елемента музичної мови – все це сприяє активному розвитку музично-ритмічного почуття школярів. Основними завданнями музично-ритмічного виховання виступають наступні: формування музично-ритмічних умінь і навичок, засвоєння учнями елементарної мови рухів (пантомімічних і танцювальних), ознайомлення з деякими прийомами композиції танцю.

Мета уроку музичного мистецтва – за допомогою ритмічної діяльності виховувати в учнів уміння слухати музику та відтворити її рухами. Сформований рух допомагатиме дитині глибше сприймати та передавати музичний образ. У першу чергу, на заняттях учителю музики необхідно навчитись викликати у дітей почуття радості й насолоди від руху свого тіла, котре вільно переміщається та підпорядковується музичному ритму, почуття зацікавлення до музично-ритмічної діяльності.

Важливою частиною як фізичного, так і естетичного виховання, що сприяє упорядкуванню діяльності нервової системи, є виховання чуття ритму. Ритміка сприяє фізичному розвитку дитини. Власне, слуховий розвиток передбачає наявність у дітей розуміння розрізняти темпи, звукові тривалості (половинні, четвертні, восьмі, шістнадцяті ноти, метричні доли). Припускається, що діти повинні відчувати та передавати прості ритмічні рисунки, динамічні відтінки. Також передбачається спонтанна творча імпровізація школярів на теми, запропоновані з різних показів малюнків, уривків оповідань, фільмів тощо. Багато уваги приділяється виконанню різних вправ, що вимагають від дітей швидкої, несподіваної реакції (різноманітні зупинки, зміни напрямку руху за сигналом – ударом у тамбурін, трикутник чи за словесною вказівкою).

Для кращого вивчення чуття ритму необхідно школярам на уроці музики застосовувати такі засоби навчання:

- 1) проплескування в долоні знайомої мелодії;
- 2) проплескування в долоні виконаної вчителем чи в записі мелодії;
- 3) емоційне, пластичне диригування знайомої мелодії (під час слухання);
- 4) емоційна реакція на виконання знайомого твору, виконаного із змінами ритму.

Дитяча імпровізація музично-ритмічних рухів сприяє розвитку чуття ритму, емоційності, творчих здібностей школярів, вихованню інтересу до фольклору тощо. Трапляється так, що певною мірою, самостійно перевтілюючись у певні образи, нерішучі учні поступово стають більш сміливими, упевненими в собі. Інсценування стає ефективнішим, якщо участь беруть кілька учнів, із інсценованою піснею вони можуть виступити у шкільному концерті, на сімейних святах, і це принесе, в першу чергу, їм та усім присутнім велике задоволення.

Ефективність розвитку музично-ритмічних навичок молодших школярів залежить від правильного використання засобів ігрової діяльності, яка збагачується за рахунок музично-образних уявлень. Наприклад, показ природнього диригентського жесту можна пояснити на прикладі колискової, написаної у дводольному розмірі. Так, у «Колісковій» В. Мельйо (6/8) рухи руки за 2-дольною схемою асоціюються з погойдуванням човна на хвилях; в українській народній колісковій «Котику сіренький», – із погладженням кошеняти, що засинає; у багатьох народних піснях, – із коливанням колиски. У всіх цих випадках школярі, імітуючи рухи, повинні відчувати органічну єдність співу та пластичних рухів. Інсценізація пісень є одним із часто вживаних форм музично-ритмічних рухів. «Розіграти» пісню завжди допоможе її яскрава образна основа. Отже, виконання пісні супроводжується виразними рухами окремих персонажів і груп (наприклад, «Лялька» Т. Потапенко – ляльки, каченя, коза, теля).

Творча діяльність відкриває перед школярами новий світ звуків та їх співвідношень. В учнів розвивається сприйняття якості звуку, розуміння ладу, виразність виконання на найпростіших музичних інструментах. Оскільки, на уроці музики це відбувається часто у формі гри, то тоді школяр добре засвоює значення виразності звуків.

Гра на музичному інструменті допомагає учням розрізняти звуки у висотних та ритмічних співвідношеннях, тембровому забарвленні. Молодші школярі засвоюють різний напрям мелодії (вгору-вниз). Користуючись підібраними за висотою дзвіночками, вони відтворюють різноманітні ритми, прислухаючись до різних ритмічних сполучень, розрізняють дзвінкий тембр трикутників і мелодійні звуки дзвіночків тощо. На уроці в роботі застосовуються й ударні та мелодичні інструменти, але їхня роль дещо різниться. Це, так зване, шумове оформлення гри. Наприклад, діти відбивають ритм стукоту коня, застосовуючи різні дерев'яні чи кокосові кубики; одягають дзвіночки на шию, ноги й руки, наслідуючи рухи поні; використовуючи ящички з піском, відтворюють рух хвиль чи стукіт коліс потяга тощо. Натомість, мелодичні музичні інструменти дають можливість виконувати дещо інші музичні завдання, а саме, програвати мелодії поспівок, вступи та закінчення до пісень, підігрувати собі, наспівуючи різні інтонації, відтворювати звуки мажорного та мінорного тризвуків, імпровізувати свої власні мелодії.

Таким чином, організовуючи навчальну діяльність із використанням різних музичних інструментів, ми спрямовуємо учнів до вивчення найпростіших основ музичної грамотності, а саме, висотних, ритмічних, тембрових та динамічних співвідношень тощо. Враховуючи вікові особливості учнів, а також аудиторні умови, основними видами музично-ритмічних рухів на уроках музики визначені рухові вправи класу: а) крокування на місці, поєднуючи художній образ із музичним; б) різні пластичні рухи рук і корпуса. За допомогою музично-ритмічних вправ у школярів формуються чотири групи виконавських навичок: метричної пульсації музики; фразування; ритмічного рисунка; «вільне диригування», «пластичне інтонування». Вихованню розвитку музикальності, слуху, почуття ритму сприяє робота над музично-ритмічними навичками, які є основою гри та вправ із музичними завданнями.

Музично-ритмічні навички допомагають зрозуміти закони структурної і ритмічної будови музичних творів, навчають розбиратися в різноманітті характеру музики, зміні темпу, динамічних і реєстрових зміни. Такі ігри користуються у дітей великою любов'ю, викликають веселий, бадьорий настрій, тому що будуються вони на різноманітних рухах, мають цікаві ігрові завдання, елемент цікавості, змагання. Разом з тим, вони закріплюють музично-ритмічні навички, навички виразного руху, розвивають акторські здібності. Через музичну гру все музичні здібності розвиваються природно і гармонійно.

Музично-ритмічна діяльність на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі – одна з актуальних проблем сучасного музичного виховання, яка опрацьована у вітчизняній та зарубіжній літературі. Молодший шкільний вік – це особливий вік для художньо-естетичного виховання, бо саме в ньому формується ставлення дитини до світу, і відбувається духовний розвиток художньо-естетичних якостей майбутньої особистості. Основою кожного музичного уроку є сама музика, тому необхідно підбирати такі ритмічні вправи, які були б безпосередньо пов'язані з музичним матеріалом, із засобами музичної виразності, із завданням музичного виховання та навчання загалом.

Annotation. *Theses consider the issue of musical and rhythmic education of the children. It is emphasized that mastering and using rhythmic exercises in music lessons significantly stimulates creative activity of students. It is emphasized that the correct use of means of game activity promotes the development of the musical-rhythmic skills of junior schoolchildren and enrichment of their musical and imaginative ideas.*

Key words. *musical-rhythmic skills, musical-rhythmic activity, improvisation of musical-rhythmic movements.*